

DE ZWARTE KRAAI, NIET GEKEND EN ONBEMIND

Pierre Maréchal

Zwarte kraaien staan te boek als ongewenste rovers en schuimers. Volgens velen moeten ze 'kort gehouden'. Toch horen ze thuis in de vogelwereld om ons heen en hebben er hun eigen ecologische plaats.

Zwarte kraaien *Corvus corone* zijn verguisde vogels. Zelfs de Latijnse naam deugt niet, *corone* staat voor 'grijs', waarmee de Bonte Kraai *C. corone cornix* is bedoeld. Beide zijn vormen van één soort.

Niet alleen mensen met bepaalde belangen, zoals boeren en recreatiejagers, hebben dikwijls geen goed woord over voor de Zwarte kraai, maar ook 'natuurbeschermers' klagen. Thijsse was in zijn 'Vogeljaar' (1923) reeds negatief over de Zwarte Kraai. In onze tijd wordt de soort ontoelaatbare plundering van weidevogelbroedsels verweten. Daarbij houdt men echter nauwelijks rekening met ecologische omstandigheden.

territoriale vogels

Territoriale Zwarte kraaien zijn voornamelijk te vinden in kleinschalige biotopen met bomen, bosjes of bosranden langs akkers en weidegebieden, maar ook in dorpen en steden. In dicht beboste gebieden is het aantal territoria veel kleiner. Het is gebleken, dat sinds de blanken Noord-Amerika koloniseerden, een verwant van de Zwarte kraai, *Corvus brachyrhynchos*, daar sterk in aantal is toegenomen. Een soortgelijk proces speelde zich waarschijnlijk ook in Europa af. Een territorium wordt bewaakt door het mannetje. Het nest zit vaak op een plaats, van waaraf het leefgebied goed kan worden overzien. Oude nesten worden vaak opnieuw gebruikt. De grootte van het territorium (ca. 13-40 ha) hangt samen met de aard van het gebied en de omstandigheden.

Niet zozeer vergroting van het voedselaanbod als wel de verdeling ervan over het leefgebied heeft aantoonbare invloed op de grootte van de territoria. De mate van beschikbaarheid, tesamen met de kwaliteit en de hoeveelheid voedsel is van invloed op de grootte van de populaties. Naburige territoria overlappen elkaar dikwijls. In dat 'grensgebied' worden vaak conflicten uitgevochten.

De vogels van verschillende territoria in een bepaald gebied leggen de eieren in dezelfde periode. Hierdoor ontstaat er een effectiever verdedigingssysteem tegen binnendringende soortgenoten. Naast het broedpaar kunnen in het territorium één of meer jongen worden aange troffen die tot aan het nieuwe broedseizoen mogen blijven. Gewoonlijk is de blijver een jong mannetje.

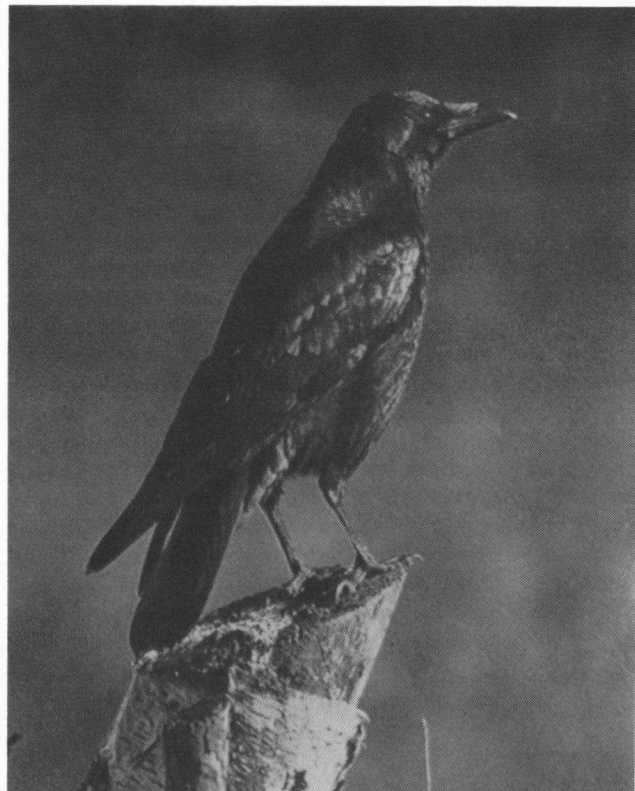
zwermvogels

Buiten de verdedigde territoria zijn er plaatsen waar jonge en ongepaarde Zwarte kraaien zich concentreren. Dat zijn de 'vluchtarealen'. Vaak

bestaan deze plaatsen al lange tijd. Omdat een Zwarte kraai gewoonlijk pas na het vierde levensjaar tot broeden komt, varieert de gemiddelde leeftijd gewoonlijk van één tot vier jaar. In zo'n groep vindt harde selectie plaats. Daarbij zijn deze gebieden minder geschikt als voedselgebied. De zwermvogels verkeren daarom doorgaans in slechte conditie. De sterfte is groot en in de groep blijven uiteindelijk hoofdzakelijk mannetjes over. Bij slecht weer zijn de vluchtgroepen groter dan onder andere weersomstandigheden. De zwermvogels grijpen alle kansen aan om aan voedsel te komen en kunnen het op hun beurt de territoriale soortgenoten lastig maken.

Open cultuurland en intensieve landbouwgebieden zijn voor Zwarte kraaien minder geschikt. Dat komt tot uitdrukking in kleinere aantallen groot wordende jongen bij vogels in die gebieden. Zwermvogels kunnen er zich (met moeite) handhaven. Ze verplaatsen zich veel en kunnen hier en daar in grote aantallen voorkomen, bijvoorbeeld in de buurt van vuilstorten.

Door allerhande cultuurtechnische maatregelen en het gebruik van kunstmest en chemische bestrijdingsmiddelen is in intensief benutte landbouwgebieden het aantal en de samenstelling van

Op de uitkijk

foto onbekend

voedselinsecten sterk afgenomen, zodat plantaardige kost voor deze vogels steeds belangrijker is geworden.

voedsel

Zwarte kraaien moeten het doen met het voedsel dat in het territorium voorhanden is. De strategie die zij hebben om aan voedsel te komen, is die van alleseter. Bovendien bewaren ze voedsel voor andere momenten. Het eerste levensjaar is voor de Zwarte Kraai erg belangrijk. Jonge kraaien pikken naar datgene wat hun ouders 'voorpijken'. De vogels ontwikkelen aldus zoekbeelden. Dat betekent dat onverwachte nieuwe voedselsoorten niet direct worden geëxploiteerd. Zwarte kraaien zijn rasonderzoekers en houden zichzelf in leven door voortdurend hun voedselgebied te onderzoeken. De vogels kunnen daarbij zeer goed verbanden leggen (associëren) die kunnen leiden tot het vinden van voedsel of die hen waarschuwt voor gevaren. Daarbij beschikken ze over een goed geheugen. Bij grotere prooien berekenen zij hun kansen. Vaak zijn deze dan ook in slechte of verzwakte conditie. Met het ouder worden doen Zwarte Kraaien steeds meer ervaring en behendigheid op.

Het voedsel is afhankelijk van de locatie, van wat daarin leeft en van het seizoen. De jongen krijgen hoofdzakelijk eiwitrijk voedsel, terwijl de ouders in die periode genoeg nemen met minder, zoals afval, granen en zaden. Belangrijke voedselbronnen zijn granen, zaden van wilde planten, levende kleine zoogdieren (muizen: maart/augustus), aas (november/februari), regenwormen (januari/april). Veel ander voedsel is een (welkome) aanvulling op het menu zoals emelten, engerlingen, aardrupsen, kniptorren (kevers in het algemeen) en aan het einde van de zomer lijsterbessen, vlierbessen, bosbessen, enzovoorts.

cultuurvolgers

Het begrip cultuurvolger is wetenschappelijk gezien nogal aanvechtbaar. Door de activiteiten van de mens worden milieu's gecreëerd, waarin een soort zich kan vestigen en gedijen. Voor Zwarte kraaien betreft dit eigenlijk vooral minder optimale of zelfs slechte biotopen, waar de vogels zich nu kunnen handhaven. Deze biotopen zijn vooral aantrekkelijk voor zwermvogels. Hierin zit het probleem van de zogenaamde toename van Zwarte kraaien. Zwarte kraaien slapen gemeenschappelijk in gebouwen, vaak met andere kraaiachtigen. In open gebieden bevindt de slaapplek zich vaak op een markante plaats in het landschap. In de wintermaanden voegen zich er ook wintergasten bij. Voor mensen in de buurt van slaapplekken die dit niet weten, lijkt het al gauw of er steeds meer kraaien komen.

problemen

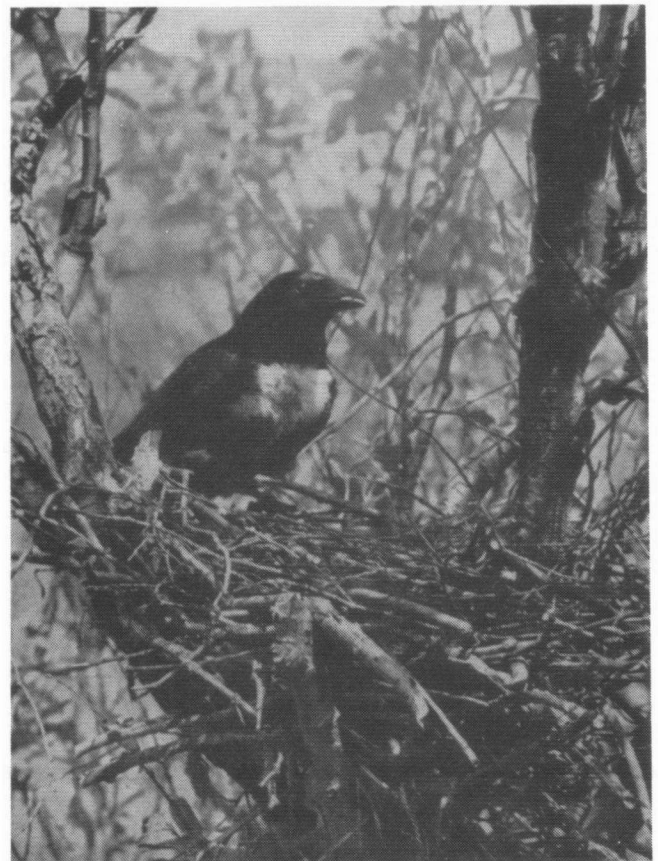
Indien het gedrag van Zwarte kraaien botst met belangen van mensen, dan ontstaat er vaak een

probleem. Problemen van de mens met Zwarte kraaien zijn, gezien de ecologie van de soort, vaak terug te voeren op landinrichting waarbij geen ornithologische planning is betrokken, of op onzorgvuldigheid van terreinbeheerders en van agrariërs.

voerkuilen Plaatselijk is het openpikken van landbouwplastic van voerkuilen een probleem. Dit is op te lossen door het kriskras spannen van zwarte nylonraden op ca. 30 cm boven de hoop, die aan weerszijde van de kuil aan in de grond geslagen palen worden bevestigd. De kuil moet na gebruik altijd goed te worden afgedekt.

consumeren van eieren Het consumeren van eieren van eenden, fazanten enzovoorts is ecologisch gezien geen probleem. Indien men dit toch wil voorkomen kan dit wellicht door vóóordat de leg begint dezelfde kleur eieren in het veld te leggen die zijn ingespoten met een onsmakelijke stof. Territoriale vogels leren hierdoor (mogelijk) een bepaald type eieren te laten liggen. Men moet zich hierbij realiseren dat verstoringen door de mens van invloed zijn op het 'roven' van eieren en van jongen.

In een onderzoekgebied in Braunschweig-Peine (West-Duitsland) met hoge dichtheden van Zwarte kraaien werd geen negatieve invloed op klein jachtwild geconstateerd.

Kraaienest met oudervogel foto N. Binsbergen

aanpikken van fruit Zwarte kraaien kunnen plaatselijk hard fruit aanpikken. Hiertoe kan onder omstandigheden ter preventie gebruik gemaakt worden van netten.

predatie van weidevogels Het aandeel van eieren en kuikens van weidevogels op het Zwarte

kraaienmenu wordt sterk beïnvloed door de aard van de weidecultuur en toenemende activiteiten (onrust) in het veld. Storingsfactoren door mens en vee, maar ook het plaatsen van stokjes of nestbeschermers kan invloed uitoefenen op de mate van predatie.

pikken van erwten en bonen Het incidenteel pikken van erwten, bonen en bolgewassen kan, met name in het vroege voorjaar, te maken hebben met tijdelijke voedseltekorten, maar ook doordat Zwarte kraaien op zoek zijn naar insecten. Ook rijpende peulvruchten worden af en toe ook wel gepikt.

doorschieten van nesten Nesten van Zwarte kraaien worden ook wel bezet door Torenvalk, Boomvalk, Buizerd, Bos- en Ransuil. Dikwijls zijn het de enige nesten die hen ter beschikking staan. Het doorschieten van nesten kan deze beschermde soorten treffen. Het doorschieten kan bovendien de verspreidingsmogelijkheden van deze soorten negatief beïnvloeden. Binnen de soort kunnen hierdoor ongewenste invloeden optreden, omdat de vrouwtjes gedood worden.

bestrijding en zwermvogels Bestrijding van territoriale Zwarte kraaien kan dikwijls averechts uitwerken, omdat hierdoor de kans bestaat dat in het gebied een tijdelijk zwermareaal ontstaat of dat Zwarte kraaien uit minder ideale territoria zich proberen te vestigen. In alle gevallen krijgt men in ieder geval

tijdelijk meer Zwarte kraaien in het gebied. **spreiding schaderisico's bij inzaaien** In gebieden waar veel vluchtarealen zijn, is het te overwegen om zoveel mogelijk gelijktijdig in te zaaien, zodat het schaderisico wordt gespreid.

jachtbeleid

In Nederland is de jacht voor vergunninghouders het gehele jaar door vrij. In overeenstemming met de EG-Vogelrichtlijn zouden de Zwarte kraaien tenminste tijdens de broedcyclus niet bejaagd mogen worden. Daarvoor zou de periode van 1 maart tot 1 augustus in aanmerking komen. Voor het voorkomen van economisch nadeel is het noodzakelijk dat wordt gewerkt aan het beschermen van territoriale Zwarte kraaien.

naschrift

De Zwarte kraai zou door de mens anders tegemoetgetreden moeten worden. Een deel van de 'problemen' is er slechts vanwege menselijke belangen of voorkeuren, ook van natuurminnaars. Het is nog maar de vraag of dat menselijk ingrijpen rechtvaardigt. In geval van werkelijk aantoonbare economische schade is bestrijding mogelijk soms niet te vermijden. Dat zal dan echter moeten gebeuren op een wijze die uitgaat van een ecologische benadering.

P. Maréchal, postbus 1187, 5602 BD Eindhoven

Dit artikel is een bewerking van een deel van het eco-script 'De kraaien vragen onze aandacht', een uitgave uit 1986 van de Stichting Mondiaal Alternatief,-project Ekologische en Economische betekenis van Vogels (EEBV). Voor nadere informatie kan men zich wenden tot de schrijver.
